
RAPPORT

GÖTEBORGSREGIONENS KOMMUNALFÖRBUND

Tekniskt underlag G

INFORMATIONSHANDLING
REVIDERAD 2019-02-15

SWECO ENVIRONMENT AB
VATTENRESURSER
UPPDRAGSNUMMER 1311579

FÖRORD

Fler än 700 000 personer är beroende av Vänersborgsviken och Göta älv för att få tillgång till dricksvatten. Att trygga möjligheten att använda Vänersborgsviken och Göta älv som vattentäkter, både idag och i framtiden är en självklarhet. Detta görs bland annat genom att skapa vattenskyddsområde med tillhörande bestämmelser, kallade vattenskyddsföreskrifter. Syftet med Göta älv och Vänersborgsvikens vattenskyddsområde är att minska risken för att vattnet blir så förorenat att det inte är lämpligt att göra dricksvatten av det.

Göta älv och Vänersborgsvikens vattenskyddsområde är ett samarbetsprojekt där sex kommuner gemensamt arbetat fram ett förslag till vattenskyddsområde med vattenskyddsföreskrifter. Redan idag finns ett vattenskyddsområde som ger Göteborgs vattentäkt i Göta älv ett visst skydd. Det vattenskyddsområde som nu föreslås skapar också ett skydd för Kungälv, Lilla Edets, Trollhättans och Vänersborgs vattentäkter i Göta älv och i Vänersborgsviken. Samtidigt stärks skyddet för Göteborgs vattentäkt.

De kommuner som ingår i samarbetet kring det gemensamma vattenskyddsområdet är Vänersborg, Trollhättan, Lilla Edet, Ale, Kungälv och Göteborg. Här får invånarna helt eller till stor del sitt dricksvatten från Vänersborgsviken och Göta älv. Ale kommun har ingen egen vattentäkt i Göta älv utan försörjs via Göteborg och Kungälv kommuner. Flera andra kommuner i regionen får också del av det dricksvatten som kommer från Göta älv.

Detta dokument är en del i det underlag som tagits fram i arbetet med att skapa ett vattenskyddsområde med tillhörande skyddsföreskrifter för Vänersborgsviken och Göta älv. Arbetet har utförts under 2013-2017 med viss revidering 2018. Syftet med dokumentet är att visa vilka slags konsekvenser som kan uppkomma för dem som berörs av det föreslagna vattenskyddsområdet och vattenskyddsföreskrifterna. Målgrupp för dokumentet är främst berörda sakägare och organisationer som är intresserade av att fördjupa sig kring förslaget till vattenskyddsområde och vattenskyddsföreskrifter.

Det kompletta underlagsmaterialet består av flera delar som tillsammans utgör bakgrunden till det förslag till vattenskyddsområde med tillhörande skyddsföreskrifter som tagits fram. Övriga delar i underlaget utgörs av *Göta älv och Vänersborgsvikens vattentäkter*, *Risakanlys för Göta älv och Vänersborgsvikens vattentäkter*, *Åtgärder för ökat skydd av Göta älv och Vänersborgsvikens vattentäkter*, *Avgränsning av Göta älv och Vänersborgsvikens vattenskyddsområde*, *Utformning av vattenskyddsföreskrifter för Göta älv och Vänersborgsvikens vattenskyddsområde*. Dessa dokument riktar sig i första hand till myndigheter som ska yttra sig angående förslaget samt berörda sakägare och organisationer som är särskilt intresserade av bakgrunden till förslaget.

Innehållsförteckning

1	Olika slags påverkan av vattenskyddsområde och vattenskyddsföreskrifter	1
2	Konsekvenser till följd av vattenskyddsområdet	1
3	Konsekvenser till följd av vattenskyddsföreskrifterna	2
3.1	Information	2
3.2	Efterlevnad av vattenskyddsföreskrifterna	2
3.2.1	Anmälan och ansökan om tillstånd	3
3.2.2	Dispensansökan	3
3.3	Ersättning	3
4	Så påverkas den som...	4
4.1	...hanterar kemikalier	4
4.2	...bedriver miljöfarlig verksamhet	4
4.3	...ska sanera föroreningar	4
4.4	...hanterar farligt avfall	5
4.5	...har en avloppsanläggning	5
4.6	...sprider avloppsslam	5
4.7	...avleder dagvatten	5
4.8	...utför markarbeten	5
4.9	...har upplag av asfalt och oljegrus	5
4.10	...sprider växtskyddsmedel	6

1 Olika slags påverkan av vattenskyddsområde och vattenskyddsföreskrifter

Ett vattenskyddsområde och vattenskyddsföreskrifter medför en påverkan för verksamhetsutövare som berörs av vattenskyddsföreskrifterna. Även arbetet med andra åtgärder som behöver utföras för att säkerställa Göta älvs och Vänersborgsvikens funktion som dricksvattentäkter kan innebära en påverkan för dem som bor och verkar inom vattenskyddsområdet. Även kommunernas organisationer påverkas av att ett vattenskyddsområde och vattenskyddsföreskrifter införs. Sist men inte minst medför vattenskyddsområdet och vattenskyddsföreskrifterna en påverkan för vattentäkten. Här presenteras ett övergripande resonemang om den påverkan av vattenskyddsområdet och vattenskyddsföreskrifterna som resulterar i en konsekvens för boende och verksamhetsutövare.

Beskrivningen är övergripande och kan inte direkt tillämpas på enskilda fastigheter eller verksamheter. För att veta hur en enskild verksamhet berörs behöver man ha svar kring en mängd faktorer, varav vissa förändras över tid. Exempel på sådana faktorer är hur verksamheten är tänkt att bedrivas, vilka förhållanden som gäller på den specifika platsen, hur myndigheten kommer att bedöma verksamheten och vilka omvärldsfaktorer som påverkar attityden till både verksamheten och vattenskydd. Vissa av faktorerna påverkas av framtida beslut, naturfenomen och människors attityder.

2 Konsekvenser till följd av vattenskyddsområdet

Avgränsningen av ett område som vattenskyddsområde innebär att vattentäktsintresset tydliggörs. Vattenskyddsområdet och dess olika zoner blir en förutsättning som behöver beaktas vid miljötillsyn, prövning av verksamheter och vid kommunal fysisk planering. Vattenskyddsområdet visar också var boende och verksamhetsutövare behöver ha en medvetenhet för om vattentäkten så att vårdslöshet i hantering av vattenskadliga ämnen kan undvikas. De konsekvenser som uppkommer för boende och verksamhetsutövare till följd av vattenskyddsområdet beror bland annat på hur den berörde, myndigheter och marknaden värderar och bedömer vattentäktsintresset i relation till verksamhetens intresse, något som är beroende av förutsättningarna i varje enskilt fall och därför inte låter sig generaliseras.

En direkt konsekvens av vattenskyddsområdet är de generella föreskrifter som per automatik träder ikraft när ett område blir vattenskyddsområde och gäller inom hela området. Vilka dessa är kan förändras över tid. I dagsläget gäller följande generella föreskrifter inom vattenskyddsområden i Sverige;

- Naturvårdsverkets föreskrifter gällande skydd mot mark- och vattenförorening vid lagring av brandfarliga vätskor och spilloljor (NFS 2017:5).
- Naturvårdsverkets föreskrifter om spridning och viss övrig hantering av växtskyddsmedel (NFS 2015:2).

3 Konsekvenser till följd av vattenskyddsföreskrifterna

Vattenskyddsföreskrifter är en av flera åtgärder för att trygga möjligheten att använda Vänersborgsviken och Göta älv som vattentäkter varje dag, både idag och i framtiden. När beslut fattas om att fastställa vattenskyddsföreskrifter inom ett vattenskyddsområde innebär det att den som "gör något" som omfattas av föreskrifterna upplever en konsekvens av beslutet. Skulle beslutet inte medföra några konsekvenser kan föreskrifterna betraktas som verkningslösa och bidrar därmed inte till ett ökat vattenskydd jämfört med dagens situation.

I huvudsak kan konsekvenserna av de vattenskyddsföreskrifter som föreslås för den inre skydds-zonen i Göta älv och Vänersborgsvikens vattenskyddsområde delas in i tre delar som i olika utsträckning berör verksamhetsutövare och boende.

- Information om vattenskyddsområdet är en grundförutsättning för att kunna känna till vad som gäller.
- Efterlevnad av de vattenskyddsföreskrifter som blir gällande är lika viktigt som att följa övrig lagstiftning.
- Möjligheten att pröva sin rätt till ersättning om man som boende eller verksamhetsutövare i området påverkas i avsevärd omfattning är en grundprincip i svensk rättssäkerhet och gäller även för fastställda vattenskyddsföreskrifter.

I följande avsnitt utvecklas resonemanget kring dessa bitar.

3.1 Information

Alla som berörs av vattenskyddsföreskrifterna behöver informera sig om vad i vattenskyddsföreskrifterna de behöver hantera i sin verksamhet eller för det de avser att göra. Att sprida information om vattenskyddsföreskrifterna är därför av yttersta vikt för att föreskrifterna ska få betydelse i arbetet att skydda vattentäkten. Huvudmannen för vattentäkterna har ett stort ansvar i att förmedla information om vattenskyddsområdet och vattenskyddsföreskrifterna både under arbetet inför fastställande och då det har blivit fastställt.

3.2 Efterlevnad av vattenskyddsföreskrifterna

Vattenskyddsföreskrifterna berör verksamhetsutövare och boende genom att det för vissa verksamheter eller aktiviteter krävs en anmälan eller ett erhållit tillstånd eller dispens från förbud för att verksamheten eller åtgärden ska vara tillåten. Om verksamheten ändras och inte längre berörs av skyddsföreskrifterna behöver den inte följa föreskrifternas krav.

Var och en som är verksam eller vistas inom vattenskyddsområdet har ett ansvar¹ att se till att de vattenskyddsföreskrifter som gäller inom vattenskyddsområdet följs.

¹ Enligt 29 kap 2 och 2a §§ miljöbalken.

3.2.1 Anmälan och ansökan om tillstånd

Anmälningar och tillståndsansökningar hanteras av den kommunala miljönämnden i den kommun verksamheten eller aktiviteten finns. Den som ansöker om tillstånd eller anmäler en verksamhet behöver lägga ned en viss egen tid för att ta fram ansökan och hantera ärendet. Ett tillstånd kan bli förknippat med särskilda villkor som verksamhetsutövaren måste följa för att tillståndet ska gälla. Villkoren ska grundas på förutsättningar för den enskilda verksamheten och måste följas för att tillståndet ska vara giltigt. Vid anmälan kan verksamhetsutövaren bli förelagd att följa vissa försiktighetsmått. Ett tillstånd gäller under en begränsad tidsperiod. Det är vanligt i vattenskyddssammanhang att ett tillstånd ges över flera år, förutsatt att inget i verksamheten ändras utanför ramarna för tillståndet. En anmälan kan resultera i att tillsynsmyndigheten när som helst efter det att anmälan gjorts ställer krav på försiktighetsmått i det fall det finns grund för det.

För att underlätta för den sökanden att lämna in rätt uppgifter i samband med anmälan eller tillståndsansökan har kommunerna som omfattas av vattenskyddsområdet ambitionen att ta fram en förtryckt ansökningsblankett där det framgår vilka uppgifter som ska lämnas in samband med ansökan. Värt att nämna är att en tillståndsansökan enligt vattenskyddsföreskrifterna inte alls har samma omfattning som en tillståndsansökan enligt miljöbalken. Bland annat finns inte krav på miljökonsekvensbeskrivning eller samråd med berörda.

Kommunen har rätt att ta ut en avgift för att pröva ärendet om anmälan eller ansökan om tillstånd och det är den sökande som betalar. Den kostnad som ett tillstånd eller en anmälan är förenat med är ett politiskt beslut. Respektive kommuns politiska instanser bestämmer om avgift skall tas ut och hur stor avgiften skall vara. Avgiften kan variera från kommun till kommun.

3.2.2 Dispensansökan

Ansökan om dispens från de förbud som anges i vattenskyddsföreskrifterna prövas av Länsstyrelsen i Västra Götaland. Länsstyrelsen har rätt att ut en avgift för att pröva ärendet och det är den sökande som betalar. En dispens kan bli förknippad med villkor. Villkoren ska grundas på förutsättningar för den enskilda verksamheten och måste följas för att dispensen ska vara giltig.

3.3 Ersättning

En verksamhetsutövare som berörs av vattenskyddsföreskrifterna på ett sätt som gör att pågående markanvändning avsevärt försvåras kan ha rätt till ersättning från vattentäktens huvudman. Eventuella ersättningsfrågor prövas av mark- och miljödomstolen. Ärenden om ersättningsanspråk i domstolen kan prövas först då vattenskyddsföreskrifterna är fastställda och verksamhetsutövaren har fått sitt ärende prövat av kommunens miljönämnd eller av länsstyrelsen (dispens). Den som ansöker om ersättning måste alltså ha fått ett slutligt beslut i ett ärende som kan ligga till grund för prövningen. Ett sådant beslut kan till exempel vara att man inte fått tillstånd för den verksamhet man bedriver eller att villkoren som ges upplevs så långtgående att de omöjliggör verksamhet. Det kan

också vara att man nekats dispens för en pågående verksamhet som enligt vattenskyddsföreskrifterna blir förbjuden.

4 Så påverkas du som...

Vattenskyddsföreskrifterna riktas till olika typer av hantering eller åtgärder som kan störa eller i värsta fall omöjliggöra vattenverkens produktion av ett hälsosamt dricksvatten. Vad denna påverkan kan utgöras av för den hantering och de åtgärder som omfattas av vattenskyddsföreskrifterna visas nedan. Vilken konsekvens som uppkommer för den enskilde verksamhetsutövaren beror på förutsättningar i det enskilda fallet.

4.1 ...hanterar kemikalier

Den som hanterar mer än 250 liter petroleumprodukter, eller andra produkter som är hälso- eller miljöfarliga, behöver se till att verksamheten prövas enligt föreskrifterna. Viss hantering är förbjuden medan annan hantering kräver tillstånd eller behöver anmälas. Det gäller oavsett om allt förvaras i samma behållare eller om volymen är uppdelad på flera behållare som förvaras på samma plats eller inom samma fastighet. Om det finns eller ordnas en skyddsanordning, ett så kallat sekundärt skydd, som vid ett läckage kan samla upp tillräckligt mycket av det som förvaras påverkas inte av föreskriften. Vad som gäller för att anordningen ska uppfylla kravet sekundärt skydd framgår av en definition som hör till vattenskyddsföreskrifterna.

4.2 ...bedriver miljöfarlig verksamhet

Den som ska starta en ny miljöfarlig verksamhet som är anmälningspliktig enligt miljöbalken behöver också söka och få ett tillstånd enligt vattenskyddsföreskrifterna. Tillståndsprövningen ersätter inte anmälan enligt miljöbalken utan båda behöver göras. Ansökan om tillstånd hanteras av kommunens miljönämnd och syftet är att bedöma om och i så fall hur den miljöfarliga verksamheten kan bedrivas så att vattentäkten inte förorenas. Denna tillståndsansökan är långt ifrån lika omfattande som den ansökan som krävs om en verksamhet är tillståndspliktig enligt miljöbalken. Kravet på att göra en tillståndsansökan gäller inte om den miljöfarliga verksamheten som bedrivs har anmälts enligt miljöbalken innan vattenskyddsföreskrifterna fastställs.

4.3 ...ska sanera föroreningar

Den som ansvarar för en sanering som omfattas av 28 § förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd behöver också söka och få ett tillstånd enligt vattenskyddsföreskrifterna. Tillståndsprövningen ersätter inte den prövning som sker enligt miljöbalken utan båda behöver göras. Ansökan om tillstånd hanteras av kommunens miljönämnd och syftet är att bedöma om och i så fall hur saneringen kan göras så att vattentäkten inte förorenas. Denna tillståndsansökan är långt ifrån lika omfattande som den ansökan som krävs om en verksamhet är tillståndspliktig enligt miljöbalken.

4.4 ...hanterar farligt avfall

Lagring och deponering av farligt avfall får inte förekomma på platser där eventuella föroreningar kan rinna ut i naturen. För att lagringen eller deponeringen ska få förekomma behöver det också finnas en anordning som gör att obehöriga inte har tillträde. En sådan anordning kan till exempel vara ett låsbart utrymme eller en inhägnad som stänger ute obehöriga.

4.5 ...har en avloppsanläggning

Den som har en enskild avloppsanläggning avsedd för spillvatten eller en anläggning avsedd för processvatten – och som inte tillståndsprövats enligt miljöbalken – behöver söka och få ett tillstånd enligt vattenskyddsföreskrifterna för att få fortsätta nyttja anläggningen. För att göra en ny avloppsanläggning med ansluten vattentoalett eller en ny anläggning för att ta hand om processvatten behövs tillstånd enligt miljöbalken. I så fall behövs inte tillstånd enligt vattenskyddsföreskrifterna också.

4.6 ...sprider avloppsslam

Den som ska sprida avloppsslam och urin behöver söka och få ett tillstånd enligt vattenskyddsföreskrifterna innan arbetet påbörjas. Krav gäller oavsett var slammet eller urinen kommer ifrån och omfattar alltså också små avloppsanläggningar.

4.7 ...avleder dagvatten

Den som ska anlägga en ny anordning för avledning av dagvatten behöver söka och få ett tillstånd enligt vattenskyddsföreskrifterna innan arbetet påbörjas. Om dagvattnet rinner av från lokalgator, gång- eller cykelvägar eller trädgårdar behövs dock ingen prövning enligt vattenskyddsföreskrifterna.

4.8 ...utför markarbeten

Den som ska schakta, gräva, påla, sponta eller utföra andra markarbeten behöver söka och få ett tillstånd enligt vattenskyddsföreskrifterna innan arbetet påbörjas. Mindre markarbeten – under 400 kubikmeter – behöver inte prövas. Om flera markarbeten ska utföras på samma fastighet är det den sammanlagda volymen berg- och jordmassor som räknas.

4.9 ...har upplag av asfalt och oljegrus

Den som har ett upplag där asfalt och oljegrus ska hanteras behöver göra en anmälan om detta enligt vattenskyddsföreskrifterna. Anmälan hanteras av kommunens miljönämnd och syftet är att bedöma om uppläggningsen kan orsaka förorening av vattentäkten. Beroende på hur omfattande verksamheten är kan den också behöva prövas enligt miljöbalken, vilket gäller oavsett om upplaget ligger inom vattenskyddsområdet eller inte.

4.10 ...sprider växtskyddsmedel

Den som i ditt yrke sprider kemiska växtskyddsmedel behöver söka och få ett tillstånd enligt vattenskyddsföreskrifterna innan arbetet påbörjas.